

Militær- eller regjeringsbefalt kapitulasjon i 1940 ?

I Morgenbladet hevder min debatt-motpart Truls Dahl bl.a. at en kapitulasjon omfatter bare det personell som den kapitulerende sjef har myndighet over. La oss derfor først se på hvilke styrker som var underlagt den kapitulerende sjef, general Ruges, myndighet. Dette fremgår klart av den militære undersøkelseskommisjons rapport s. 160, hvor det opplyses at Ruge ved kgl. res. 18. mai 1940 ble utnevnt til forsvarssjef. Side 161 i rapporten gjengir forsvarsdepartementets instruks av 20 mai hvor det i pkt. 1 heter : "Forsvarssjefen har, under Kongen, den samlede militære ledelse av rikets land-sjø- og luftforsvar." Av dette fremgår at Ruge hadde den øverste myndighet over absolutt alt militærpersonell. Etter Truls Dahls egen definisjon av kapitulasjon ble følgelig den norske kapitulasjon total. At denne forståelse er riktig bekreftes både av kapitulasjonsavtalens ordlyd og Ruges vitneforklaring i Skanckesaken i 1947. Ifølge Morgenbladets referat 28/11 fikk Ruge spørsmålet : "Hvem var det som kapitulerte og forpliktet seg til å innstille kampen og ikke gripe til våpen for krigens varighet ?" Ruge svarte : "Det var meg, jeg forpliktet meg i egenskap av forsvarssjef." At kapitulasjonsavtalen var altomfattende har også nedfelt seg i avtalens § 1 der det heter : "Samtlige (die gesamten) norske stridskrefter legger våpenene ned .." Da det tyske ord gesamt i mange fremstillinger har vært feilaktig oversatt, er det kanskje nødvendig å klargjøre hva det betyr. Jeg viser her til "Der Sprach Brockhaus, deutsches Wörterbuch : gesamt = vollständig, alle zusammen." Se også dr. J. Sverdrup : Tysk-norsk ordbok I spalte 804 : gesamt-stärke = samlet styrke, total. Jfr. Gyldens store V, spalte 2429 : Total = er altomfattende, fullstendig, motsatt partiell."

Truls Dahl synes også å mene at Norges kapitulasjon 10. juni var rent militær. I løpet av de 62 dager som krigen varte var det også flere rent militære kapitulasjoner, men her må en merke seg at disse kapitulasjonsavtaler overalt er undertegnet av de lokale sjefer og uten at spørsmålet er drøftet med regjeringen. Oberst Getz kapitulerte også med 5. brigade uten å innhente samtykke fra Hærens Overkommando.

I en ganske annen stilling kommer Norges kapitulasjon 10. juni. For som krigshistorikeren, oberstløytnant Anton Olstad skrev i Aftenposten 19/10 1978 : "Det var regjeringens, ikke offiserenes kapitulasjon. Hold det klart." At kapitulasjonen ikke bare var militær, men beodret av Konge og Regjering fremgår utvedydig av Ruges telegram til Stockholmslegasjonen 8. juni der det heter : "Kongen og regjeringen har forlatt landet og har gitt meg ordre om å innstille fiendtlighetene." Ruges hovedforhandler ved kapitulasjonen, R. Roscher Nielsen innrømmet også som vitne under Skanckesaken at kapitulasjonen gikk ut over det rent militære. I forannevnte Morgenblad-referat heter det nemlig : "Forsvareren fremholdt at overenskomsten inneholder en rekke punkter som går ut over det som er nødvendig ved en kapitulasjon på grunn av en akutt militær situasjon." Vitnet Roscher Nielsen : "Det var jo ikke til å unngå." Roscher Nielsen innrømmet også at kapitulasjonsavtalen gjaldt hele Norge. Med bakgrunn i disse kjensgjerninger skrev direktør Lorentz Vogt - en mann som hadde satt seg grundig inn i disse spørsmål - : "Kapitulasjonsavtalen var like meget en statsakt som en militær kapitulasjon, og den omfattet samtlige norske stridskrefter."

Truls Dahls anførsel om at det er regjeringen som etter § 26 slutter fred er helt korrekt. Men som den finske folkerettslærde, professor Erik Castrén fremholder i sin avhandling "The present law of War" under avsnittet "End of War" kan en krig slutte på 3 måter : (in three different ways) 1. ved subjugation, 2. ved fredsavtale og 3. ved innstilling av fiendtlighetene ("simple cessation of hostilities). Det samme hevder professor Castberg i "Folkerett" s. 190 : "Krigen kan også opphøre ved at den rent faktisk ebber ut, idet fiendtlighetene innstilles." Jfr. her krigshistorikeren Munthe-Kaas i Lofotposten 19/4 -71 : "Men like før han (Koht) reiste telefonerte han til Ruge på Setermoen og gav ham ordre om å innstille fiendtlighetene." Dette understreker ytterligere

Kapitulasjonsavtalen innskrenker seg ikke bare til å innstille fiendtlighetene, men den norske overkommando forplikter seg også til omfattende tjenester for tyskerne, bl.a. ved istandsetting av flyplasser, stille til rådighet fartøyer m.v. Dersom krigen virkelig fortsatte ville dette ha vært bistand til fienden. I Kjell Fjørtofts nettopp utkomne bok "Lille-Moskva" kommer det pånytt frem at såkalte grensevaktbataljoner i Finnmark ble stilt under tysk kommando., jfr. her 6. divisjons brev av 16/8 1940 til Administrasjonsrådet hvor det anmodes om at "det blir opptatt forhandlinger med okkupasjonsmyndighetene om normal fredsaktivitet for 6. divisjon."

Truls Dahl kommer også inn på Kongens og regjeringens avreise. Begrunnelsen for at de dro til England - bortsett fra den interesse de hadde for å bringe seg selv i sikkerhet - er meget presis gitt av Kong Haakon. Ifølge Sommerfeldt : "Kong Haakon VII taler" s.37 sa Kongen : " Hadde vi blitt igjen i Norge ,kunne de nåværende makthavere ha tvunget oss til å akseptere alt de ønsket. **Det var derfor vi drog av landet.**" I statsrådvedtaket 7. juni står det om grunnen til flyttingen : " -for derfra å opprettholde den lovlige regjeringsmakt for Norge." Det eneste som sies om krig er følgende : "- vil det være håpløst for Norge å fortsette krigen." Statsstipendiat i historie Sverre Hartmann kommenterer statsrådvedtaket i "Søkelys på 1940" s. 38 : "Det som her står, er da ikke bare at det er håpløst å fortsette krigen i Norge, men det mer omfattende at det er håpløst for Norge som stat å fortsette krigen." Man bør også merke seg den vesensforskjell mellom vedtaket i statsråd om "håpløst for Norge..." og formuleringen i proklamasjonen "nordmenn er med i striden der." Nordmenn var som kjent også med i 1. verdenskrig som frivillige, men ingen vil påstå at Norge deltok i krigen.

Etter mange års studier av dette problemkompleks er jeg kommet til samme konklusjon som statsstipendiat Hartmann i "Søkelys på 1940" s. 60 : "Den tysk-norske hovedavtale av 10. juni 1940 er en generell kapitulasjonsavtale inngått etter de strenge folkerettslige forpliktelser i Haager landkrigsreglement art. 35. Den forplikter Forsvarets Overkommando til ikke å gripe til våpen for krigens varighet. Brudd på en slik avtale er "war crime". Dermed opphevet avtalen den faktiske krigstilstand."

John Sand.